

SITRUS OQQANOTINING ZARARI HAQIDA UMUMIY TAHLIL

Vahhobov U.Z - Termiz agrotexnologiyalari va innovatsion rivojlanish instituti magistranti

Akbutayev A.N - Termiz agrotexnologiyalari va innovatsion rivojlanish instituti katta o`qituvchisi

Annotatsiya: Bu maqolada sitrus oqqanoti hashorotining zarari, ularning biologiyasi tur tarkibi, bioekologiyasi hamda morfologiyasi haqidagi ilmiy tadqiqotlar tahlil qilingan.

Kalit so`zlar : oqqanot, zararkunanda, qarshi kurashish, hashorot

Kirish. Oqqanot turlari, ularning tarqalishi, bioekologiyasi va rivojlanish xususiyatlari dunyo qishloq xo`jaligi sohasida etishtirilayotgan barcha ekinlarning 800 dan ortiq asosiy turli turdagi xavfli zararkunanda hasharotlar zararlaydi va ularga qarshi har yili juda katta mablag` va ishchi kuchi sarflanadi. Ushbu zararkunandalarni chuqur o`rganish va ilmiy asosida tadqiq etib ular miqdorini boshqarish bo`yicha olimlarning ko`p yillik izlanishlari mavjud. Hozirda yer yuzida Aleyrodidae (oqqanotlar) oilasiga mansub hasharotlar Martin & Mound (1987) ma`lumotiga ko`ra 126 oilaga mansub 1156 tur mavjudligini qayd qilgan. Keyinchalik Aleyrodidae (Hemiptera) oilasiga mansub hasharotlarni o`rganish jarayonida Gregory A. Evans (2007) 166 oila, 3 ta kenja oilaga oid (Aleurodicinae, Aleyrodinae, Udamosellinae) 1551 tur mavjudligini ta`kidlaydi va turlarni bir biridan ajratishda ularning morfologik jihati katta ahamiyatga egaligini ko`rsatgan.

Tadqiqot maqsadi. Issiqxonada sitrus oqqanotining umumiy rivojlanish biologiyasini o`rganish va umumiy monitoringini amalga oshirish.

Zarari. O`simliklarni zararlashda asosan lichinkalarining zarari katta bo`ladi. Oqqanotdan lichinkalaridan ajralib chiqqan ekskrementlar o`simlik barglarini va ularning mevalarini ifloslantiradi. Keyinchalik esa ushbu joyda turli hil zambrug`lar rivojlanishiga olib keladi va o`simlik kasallanadi. Natijada o`simliklarda fotosintez jarayoni buzilib, ayrim hollarda o`simlik nobud bo`lishi kuzatiladi. Issiqxona oqqanoti tropik tur bo`lib, asosan himoyalangan maydonda erta bahordan kech kuzgacha rivojlanadi. O`zbekiston sharoitida ochiq maydonda ham tarqalib ituzumdoshlar va qovoqdoshlar oilasi vakillarini kuchli zararlaydi

1-rasm.Oqqanotning tuxumlari va nimfalik davri.

Oqqanotning o`simliklarga zararidan kelib chiqib quyidagi vazifalarni ishlab chiqdik:

-Issiqxonada sitrus oqqanotining umumiy rivojlanish biologiyasini o`rganish va umumiy monitoringini amalga oshirish;

- Issiqxona ekinlarining o`sv davrlarida sitrus oqqanotining zararini aniqlash va iqtisodiy zarar mezonini belgilash ;

- Oqqanotning tabiiy kushandalarini va parazitlarini samaradorligini o`rganish;

Tadqiqodning ob`ekti. Sitrus oqqanoti

Tadqiqodning predmeti. Sitrus oqqanotiga qarshi kurashishda yangi innovatsion texnologiyalarini ishlab chiqish

Tadqiqotning uslublari. Zararlangan o`simlikdan namunalar olishda N.A.Naimov(1937), V.E.Kazlov (1954) va boshqa metodlar orqali metodlar asosida olib boriladi.

Natijalar:Tajribada qo`yilgan E. formosa turi issiqxona oqqanoti bilan o`zaror parazit-xo`jayin munosabatlarining shakllanishi tadqiq etildi. Ushbu tadqiqotda oqqanot rivojlanishi uchun o`rtacha havo harorati (+28oS) va nisbiy havo namligi (65%) o`rganib borildi. Mavsumda asosan oqqanotning populyasiya miqdori ma`lum darajaga yetib, borganda tadqiqotlar olib borildi. Tajribada havo harorati may oyida o`rtacha +26oS ni tashkil etdi. Bu davrda enkarziyaning ko`payishi jadallashdi va bitta bargda o`rtacha lichinka 12,6 dona, g`umbagi 12,3 donani tashkil etdi. Yetuk zot enkarziyalar miqdori esa o`rtacha 15,4 donani ko`rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoev SH.M. "O`zbekiston Respublikasida meva sabzavotchilikni jadal rivojlantirishga doir qo`shimcha chora tadbirlar to`g`risida" gi farmoni "Xalq so`zi" gazetasi 2018 y. 30 mart. 1 b.
2. Mirziyoev SH.M. 2017 yil 9 dekabrda qishloq xo`jaligi xodimlari kuniga bag`ishlangan agrar soha vakillarining respublikamiz mirishkor dehqonlari, fermerlari va soha xodimlariga murojaati // Q/x jurnali-Toshkent.№1.2018. B. 4-6.
3. Adashkevich B.P., SHiyko E. Razvedenie i xranenie entomofagov.-Tashkent: Uzbekistan, 1983.–S. 47-62.